

Od autora knihy Diana: její skutečný příběh

K R Á L O V N A
ALŽBĚTA II.

A N D R E W M O R T O N

xyz

Královna Alžběta II.

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Andrew Morton
Královna Alžběta II. – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

ANDREW MORTON

KRÁLOVNA ALŽBĚTA II.

Od autora knihy Diana: její skutečný příběh

K R Á L O V N A
ALŽBĚTA II.

A N D R E W M O R T O N

xyz

Věnováno mé matce Kathleen
a všem příslušníkům válečné generace.

OBSAH

<i>Předmluva: Surfování s Jejím Veličenstvem</i>	11
1. Shirley Templeová 2.0	21
2. Bomby na dobrou noc	50
3. Procházka vřesem	79
4. Bosá princezna	101
5. Korunovační sláva	123
6. Srdíčka a korunky	144
7. Tajemství, skandály a špióni	164
8. Rodinná záležitost	185
9. A pak přišla Diana	212
10. Manželství pod mikroskopem	233
11. Annus Horribilis	257
12. Květiny, vlaječky a statečnost	284
13. Dvě svatby a dva pohřby	306
14. Dobrý večer, pane Bonde	334
<i>Epilog</i>	361
<i>Poděkování</i>	371
<i>Seznam použité literatury</i>	373
<i>Použité fotografie</i>	376
<i>Poznámky</i>	377

PŘEDMLUVA

Surfování s Jejím Veličenstvem

Všichni si pamatujeme na okamžik, kdy jsme královnu viděli poprvé.

Účastnil jsem se své první královniny zahraniční cesty v pozici královského korespondenta jednoho britského listu a vybavuji si, že jsem s úžasem sledoval, jak královská jachta *Britannia*, naleštěná a zářící v paprscích slunce, pomalu vyplouvá do přístavu v San Diego Bay. Byl únor roku 1983 a těch několik dní ve společnosti královny a vévody z Edinburghu změnilo můj život.

Královskou jachtu toho sobotního rána obklopovala hlučná uvítací armáda člunů, plachetnic, katamaránů, skifů a kánoí. Jachta zakotvila a objevila se královská delegace. Královnina šestidenní cesta po Kalifornii, zemi surfování, slunce a vzletných snů, měla být pečlivě naplánovanou přehlídkou těch nejslavnějších pamětihodností, jaké Zlatý stát nabízí, od vymělkovaného Hollywoodu až po přírodní krásy Yosemitekého národního parku. Ovšem pokud by tato návštěva byla diva-

delní hrou uváděnou na Broadwayi, nejspíš by dostala název *Nepovedená cesta*.

V oněch dávných dnech, vždy když královská rodina přicestovala do nové země, uspořádala – s jistou zdráhavostí – koktejlovou party pro zástupy novinářů, kteří ji pronásledovali na každém kroku. A tak se stalo, že jsem, nastrojený v obleku, předal zlatě raženu pozvánku důstojníku námořnictva a na zádi královské jachty dostal do ruky gin s tonikem, odměřený poutivě po námořnicku.

Vybavil jsem si mlhavý den v říjnu 1965. Bylo mi jedenáct a já v nažehleném skautském kroji pyšně zaujal místo na krajnici na předměstí Leedsu, abych se podíval, jak královna a princ Phillip přijíždějí na slavnostní otevření úplně nového brutalistního nákupního střediska v Seacroftu.

Když projížděli, vlhké klaustrofobické prsty mlhy ve spojitosti s jasně prozářeným interiérem jejich velkoryse proskleného roll-roycu jen posílily dojem dvou exotických stvoření z jiného světa, která se přijela pokochat životem obyčejných lidí. Tehdy jsem královnu a jejího manžela zahlédl jen na okamžik, ale stejně šlo o nezapomenutelný zážitek.

Královna byla součástí mého života odjakživa. Když jsem vyrůstal, vnímal jsem královskou rodinu podobně jako doverské bílé útesy – neměnné, neotřesitelné, věčné. Byla to pro mě samozřejmá součást života, asi jako dýchání.

Jistě, její portréty na mě shlížely ze známek a mincí a nesouhlasně si mě měřily zpoza pracovního stolu pana ředitele, předtím než byl vyneset trest. V kině Rex v Cross Gates jsme si pravidelně broukali se státní hymnou po skončení týdenního dětského programu – nejradši jsme měli film zpěváka Cliffa Richarda *Summer Holiday*, který vypráví o skupině přátel jedoucích za zpěvu a tance londýnským dvoupatrovým autobusem do Španělska. Královna v mých mladých očích nebyla skutečnou lidskou bytostí. Předsta-

vovala nedotknutelný symbol, zřídka se usmívající osobnost hovořící nesrozumitelnou angličtinou, když jsme se celá rodina na Boží hod vánoční ve tři odpoledne sesedli u televize a sledovali její projev.

Jediný lidský rozměr jsem spatřoval v tom, že byla o pár měsíců mladší než moje matka a obě sloužily ve druhé světové válce, má matka Kathleen v pozemním vojsku, princezna Alžběta v Pomocných ženských sborech.

Musím přiznat, že mé první setkání s Jejím Veličenstvem onoho sobotního dopoledne v San Diegu nebylo nijak výjimečné. Ona drobná žena ve výrazných modrobílých šatech, o nichž někteří módní kritici nevybíravě tvrdili, že v nich vypadá jako královna londýnských stánkařů, se silící roztěkaností poslouchala, jak obdivuji početnou americkou flotilu kotvící v přístavu. Přitakala a rychle pokračovala dál.

Několik následujících dní však poodhalilo masku panovnice a ukázalo mi charakter poněkud odlišný od té přísné osoby na poštovních známkách. Její cesta se ukázala být naprostým opakem královského programu, v němž jsou každý přesun, každé setkání a každý rozhovor naplánovány na minutu. Hurikány, bouře na moři, řeky vylité z břehů, demonstranti z řad Irské republikánské armády, zaplavené silnice, přiopilé celebrity – co ještě by se mohlo stát?

Když se pečlivě naplánovaný rozvrh zhroutil jako domeček z karet, zdálo se, že si to královna opravdu užívá. O mnoho let později si téhož všiml její vnuk princ William. „Oni milují, když se něco zvrtné,“ podotkl. „Zbožňují to, protože samozřejmě vždycky musí jít všechno podle plánu, ale když už se něco nepovede, jsou první, kdo se začne smát.“¹

První problém nastal u královské jachty. Bouře byly tak silné, že královská delegace se vylodila z *Britannie*, která se vydala na di-

vlakem plavbu na sever podél pobřeží, a přijala pozvání prezidenta a první dámy k pikniku a vyjíždce na koních na jejich ranči Rancho del Cielo, neboli ranči na nebesích, nad Santa Barbarou. Po dobrodružné sedmimílové jízdě Chevroletem Suburban s pohonem všech čtyř kol plné překážek v podobě rozvodněných potoků, zaplavených cest, padajících kamenů a větví nakonec dorazili do cíle. Celé to bylo „velmi vzrušující“, jak se vyjádřila královna. Očekávaná vyjíždka na koních nádherným pohorím Santa Ynez však byla bohužel zrušena a piknik byl přesunut do domu.

Pak se nad Los Angeles přihnalo tornádo, které uvěznilo jachtu v Long Beach a zaplavilo silnice vedoucí k loděnici, kde kotvila. Jediným vozidlem, které dokázalo stoupající vodu překonat, byl autobus námořnictva se zvýšeným podvozkem. Královna nechtěla své příznivce zklamat, a tak si obula galoše a usedla za volant. Agenti tajné služby byli rádi, že se nevydala hlouběji do útrob vozu, neboť při jeho zběžné prohlídce zjistili, že značnou část zadních stran opěradel zdobí mládeži nepřístupné graffiti obrázky.

Po tomto zážitku napsal Ronald Reagan královně poněkud kající dopis. „Vím, že v důsledku bouřlivého počasí byla vaše návštěva našeho Západního pobřeží trýznivou zkušeností, ovšem svou neochvějnou laskavostí a dobrotou jste si získala srdce našeho lidu.“²

Vzhledem k organizačnímu fiasku není divu, že během večera s hollywoodskými hvězdami ve studiu společnosti 20th Century Fox, kde se natáčel seriál M.A.S.H, byla Nancy Reaganová značně nervózní. Ačkoli Frank Sinatra a Perry Como zazpívali možná o jeden duet víc, než bylo vhodné, zdálo se, že královna si užila program, jehož se účastnili komik George Burns a zpěvačka Dionne Warwicková, i setkání s osobnostmi jako Fred Astaire nebo Jimmy Stewart.

I tehdy poodhalila skutečnou osobnost ukrytou pod maskou. Její hudební a umělecký vkus nebyl elitářský. Zнала většinu textů z Ro-

gersových a Hammersteinových muzikálů. Na rozdíl od své sestry princezny Margaret nebyla velkou fanynkou opery nebo baletu. Ačkoli má vynikající hudební sluch, na koncerty chodila jen zřídka.

Tohoto slavnostního večera se účastnila početná delegace britských umělců, například Michael Caine, Roger Moore, Jane Seymourová nebo Elton John.

Při komornější večeři pro zhruba třicet hostů na palubě královské jachty v Sanfranciském zálivu královna s princem Philipem hostili prezidenta a první dámu, kteří toho dne slavili třicáté první výročí sňatku. Orchestr Královského námořnictva předvedl na mole skladbu „Anniversary Waltz“ a zástupce majordoma Bílého domu poté usedl ke klavíru a zahrál a zazpíval prezidentskému páru píseň „True Love“. Reagan tehdy prohlásil, že když si Nancy bral, slíbil jí „spoustu věcí, ale tohle ne“.³ Mezi hosty tohoto komorního shromáždění byli i kazatel Billy Graham a jeho žena, osobně pozvaní královnou. Další nahlédnutí do královniny duše – její křesťanská víra podnítila dlouholeté přátelství s vytáhlým americkým pastorem.

Dalšího dne se královský pár vypravil do Yosemitekého národního parku, kde se ubytoval v exkluzivním hotelu Ahwahnee s úžasným výhledem na 900 metrů vysokou skalní formaci zvanou „královské oblouky“.

Při procházce si s nelibostí všimli, že mají v patách americkou tajnou službu. I když šli čím dál rychleji, agenti s nimi drželi krok. Ne jako britští bodyguardi, kteří už byli naučení dodržovat dostatečný odstup.

Zpočátku byl královský pár podrážděný. Pak si začali hrát – šli pozadu, takže agenti tajné služby je museli napodobovat. Chodili dopředu a dozadu, až se nakonec všichni začali smát. Sotva očekávatelné chování od hlavy státu, ale další příležitost poznat blíže její smysl pro absurdní humor.

Život této ženy provází samá nej – nejděle vládnoucí, nejzcestovalejší a na stydlivého člověka i nejspolečenštější, neboť se tváří v tvář potkala s více poddanými než kterýkoli jiný panovník v dějinách. Když se jí francouzský prezident jednou zeptal, jestli se někdy nudí, upřímně mu odpověděla: „Ano, ale neupozorňuji na to.“⁴ V době, která uznávala laciné pozlátko slávy, dbala více na své soukromí, spokojená ve skromnosti a přímosti.

Pravidelně se objevovala na seznamech nejbohatších osobností, ale po grilování na svém skotském hradu Balmoral si s chutí natáhla gumové rukavice a pustila se do úklidu. Jednou kdosi navrhl, aby v jejím oblíbeném srubu byla vyvěšena plaketa s nápisem ZDE ZAMETALA KRÁLOVNA ALŽBĚTA.⁵ Ačkoli žila v hradech a palácích, libovala si v obyčejném životě. V mládí byla osudem vržena do výjimečného postavení. Už jako dítě byla jednou z nejdiskutovanějších osobností na planetě a první náznaky toho, jaká byla a kým se stala, bylo možné nalézt v pátém patře bytového domu na Piccadilly v centru Londýna téměř před sto lety.

Královna

1.

Shirley Templeová 2.0

Mladá dívka se s podmračeným a soustředěným výrazem odhodlaně skláněla nad knihou. Pozorně otáčela stránky a po každé, když spatřila svůj cíl, popadla pero a začala ta urážlivá slova přeškrtnout a začmárávat.

Doktor Simpson, škrt. Doktor Simpson, čmáry čmáry. Že se jednalo čistě o jednu z postav knížky pro děti, která se nacházela v jejím pokoji, to připadalo rozhněvané desetileté slečně zcela irelevantní.

Zatímco princezna Alžběta pokračovala ve své vznešené ničivé misi, její mladší sestra Margaret si hrála s ohlávkami, udidly a sedly dřevěných koníků, jimiž pokoj přetékal. Myslela jen na svůj fantazijní svět a sestřina tichého vzteku nasměrovaného na jistou paní Simpsonovou, která najednou bez požádání měnila život celé rodiny, si nevšímala. Její zájem nevzbudily ani houstnoucí řady přešlapujících a postrkujících se lidí, kteří v zimním šeru pozorovali živý provoz před domem číslo 145 na Piccadilly, londýnským sídlem jejich rodičů, vévody a vévodkyně z Yorku.

Vykukováním ze svého pokoje v pátém podlaží ven na lidi, kteří je sledovali, ostatně trávil celý život. Obě strany byly neustále zvědavé, co asi dělá ta druhá. Hra, která je bude provázet po zbytek jejich dní.

Tentokrát se však shromáždil početnější dav a v kamenném sídle panovala napjatá a uspěchaná atmosféra. Zvonky na dveřích nadepsané *Návštěvy* a *Dům* vyzváněly častěji a shromáždění zvědavých a uvědomělých se dál rozrůstalo, až byla nakonec před dům povolána policie.

Jméno Simpsonová se zpočátku jen šeptalo, aby se následně stalo součástí nesouhlasných rozhovorů, které pokaždé utichly, jakmile se holčičky objevily na dohled. Přestože se rodiče snažili Lilibet – tak princezně doma říkali – a její sestru ochránit, Alžběta byla vnímavá ke změnám nálad a rytmu. Pozorně naslouchala, kam se stáčí rozhovory, kterým mohla naslouchat zvlášť díky tomu, že od desátých narozenin se jí dostalo privilegia společných snídaní s rodiči, jichž se příležitostně účastnila i královna Marie. Mladá princezna dovedla poskládat k sobě útržky informací, jichž se její mladší sestře nedostávalo. Ne že by byla Alžběta dost velká na to, aby mohla opravdu pochopit, co se doopravdy děje.

Věděla jen to, že jádrem celého problému je ta ženská, Simpsonová. Důkazy byly všude kolem. Otec vypadal, jako by mu bylo fyzicky zle. Babička, královna Marie, jako vždy s aurou a postojem generála, jako by tak nějak zestárla a svažila se. I matku jako by pro jednu opustila jinak veselá nátura. To, že vévodkyně následně začátkem prosince roku 1936 ulehla s ošklivou chřipkou, která ji upoutala na lůžko, taky ničemu nepomohlo.

Když se Elizabeth vyptávala u tří žen svého života – guvernantky Marion Crawfordové, komorné Bobo MacDonaldové a chůvy Clary Knightové, známé též jako Alah – dostalo se jí jen vyhýbavých a povrchních odpovědí a Crawfie začala obě sestry v rámci

nutného rozptýlení brát na lekce plavání do plaveckého klubu. Tato trojice pevně nohama na zemi stojících žen představovala pro dívky okénko do světa. Jejich škrobené poznámky a upjaté předsudky byly předobrazem reakcí Lilibet a Margaret. Co se jich týkalo, jméno *Wallis Simpsonová* bylo v sídle Yorků tabu. A tak princezna listovala knížkami a škrtala a škrtala v zoufalém pokusu vymazat ze světa ženu, která měla jí i jejím rodičům změnit život jednou pro vždycky.

Alžběta se s Wallis Simpsonovou krátce setkala na jaře roku 1936, poté co oslavila desáté narozeniny. Ne že by v ní ta žena zanechala nějaký silný dojem. Simpsonová přijela se strýčkem Davidem, novým králem Eduardem VIII., na návštěvu za princezninými rodiči do jejich víkendové rezidence Royal Lodge obklopené dokonale zastřiženými trávníky Windsor Great Park. Strýček jim přivezl ukázat své dva nové americké koníčky. Zbrusu nový sportovní vůz značky Buick a další objekt, který mu uhranul, jakousi podruhé vdanou ženu z Baltimoru, Wallis Simpsonovou. Když odjeli, Alžběta se zeptala své guvernantky Crawfie, co to bylo za ženu. To ona je příčinou toho, že za nimi strýček David poslední dobou jezdívá tak zřídkka? Ze všech otcových bratrů a sester to býval právě on, kdo je v čísle 145 na Piccadilly navštěvoval nejčastěji, a poté co si dopil čaj, chodíval si s dívkami zahrát karty. Snap, kdy jednotliví hráči soutěží o páry karet stejné hodnoty, happy families, tradiční britské kvarteto nebo racing demon, hru kombinující principy pasiánsu se snahou hráčů co nejrychleji se zbavit karet. Vždycky s ním byla legrace. Alžběta vzpomínala na den, kdy je i s vévodkyní vzal do zahrad panství Balmoral a naučil je, jak se zdraví nacisti – k velkému pobavení zúčastněných.

Ačkoli Crawfie tehdy Alžbětě na otázky týkající se té krásné Američanky odpověděla zdrženlivě, skotské guvernantce osobně se paní Simpsonová spíš zamlouvala. Později ji popsala jako „chytrou

atraktivní ženu sršící onou americkou bezprostřední přátelskostí“.¹ Její zaměstnavatelé už tak nadšení nebyli. Poté co spolu s novým králem a jeho milenkou strávili hodinu družným rozhovorem o zahradničení a popíjením čaje, Wallis si odnesla dojem, že „zatímco vévoda z Yorku propadl tomu americkému autu, vévodkyni druhý americký objekt králova zájmu neučaroval“.²

Většinu pozornosti však toho dne nesklidila americká delegace, nýbrž dcery vévodů. „Obě byly tak blondaté, měly tak krásné způsoby a byly tak dokonale upravené, jako by zrovna vystoupily ze stránek nějaké obrázkové knížky,“ vzpomínala na ně Wallis ve svých memoárech *The Heart has Its Reasons*.³ Alžběta a Margaret byly využívány, jak děti obecně často bývají, jako lidský ekvivalent časopisů, které si čtete u kávy. Jejich přítomnost stáčela hovor neutrálním směrem, který se vyhýbal ošemetným tématům pro dospělé. V době prvního setkání s Wallis Simpsonovou už byla děvčata zcela zvyklá na svou roli perfektně vychovaných dětí, které představujeme dospělým návštěvám, aby pomohly rozbít konverzační ledy.

Nejinak tomu bylo i onoho osudného léta při návštěvě Skotska, během níž přebývali ve skromné Stuartovské usedlosti zvané Birkhall Lodge, která se nacházela poblíž Balmoralu, panství, jež zakoupila královna Viktorie a které i dnes působí dojmem, jako by se vrátilo v čase. Předním hostem Yorků byl arcibiskup canterburský Cosmo Lang. Přijal jejich pozvání poté, co ho král, který hlavu anglikánské protestantské církve tradičně hostil na Balmoralu, nechal na holičkách. Místo něj pozvali on a Wallis na Balmoral bujarou skupinu skládající se z aristokratů, Američanů a královských příbuzných, například Louise Mountbattena, prince George a jeho ženu, princeznu Marinu.

Po poledním čaji druhého dne arcibiskupova pobytu Alžběta, Margaret a jejich sestřenice Margaret Rhodesová zpívaly písničky a byly „zcela okouzující“.

Arcibiskup si poznamenal: „Bylo zvláštní přemítat nad osudem, který možná malou Alžbětu, toho času druhou v pořadí nástupnictví na trůn, čeká. Ona i její čilá sestřička jsou rozhodně naprosto úžasné.“⁴

Král už z toho tak nadšený nebyl. Když se doslechl, že hlava anglikánské církve přebývá u Yorků, pojal podezření, že se jeho bratr snaží ustanovit konkurenční dvůr. Jejich rodící se spor se točil kolem králova přání oženit se s Wallis, jakmile se rozvede s druhým manželem, zprostředkovatelem lodní přepravy Ernestem Simpsonem. V té době nebyl rozvod jen něčím, co budí zamračený výraz. V očích církve se jednalo o důvod uvržení do klatby. Král byl jakožto světská hlava anglikánské církve tím posledním, kdo by se směl oženit s rozvedenou ženou, natož s dvakrát rozvedenou Američankou bez původu nebo postavení. Kvůli tomu král vyhrožoval, že se trůnu zřekne, pokud nedostane svolení vzít si ženu, která mu ukradla srdce.

Přestože britská média držela vzkvétající romanci pěkně pod pokličkou – fotky krále a Wallis z jejich letní plavby na jachtě *Nahlin* se objevily všude, jen ne v Anglii –, začátkem prosince se téma potenciální konstituční krize dostalo konečně i do novin. To rozpoutalo sled nešťastných událostí, které bezděky umístily princeznu Alžbětu do srdce celého dramatu.

Tou dobou už měla Wallis v ruce prozatímní rozhodnutí soudu o rozvodu, ale musela čekat dalších šest měsíců, než obdrží pravomocné rozhodnutí, které by jí dovolilo provdat se za krále a stát se jeho královnou. I přes naléhavé varování svého hlavního osobního tajemníka Alexe Hardinga – jehož podporoval i premiér Stanley Baldwin –, že pokud bude takto pokračovat, způsobí monarchii nenapravitelné škody a patrně vyvolá i všeobecné volby, byl král pevně rozhodnut. 16. listopadu během strohé schůzky informoval premiéra, že má v úmyslu si Simpsonovou vzít, jakmile to bude

právně možné. A že pokud mu v tom bude vláda bránit, jednoduše abdikuje. Později své rozhodnutí sdělil i matce a sourozencům, jimiž to hluboce otřásl. Královna Marie dokonce vyhledala služby terapeuta, aby jí potvrdil její závěr, že její nejstarší syn byl očarován šikovnou čarodějnici. Premiér zaujal optimističtější postoj a svým kolegům z kabinetu oznámil, že elevace Yorků by se mohla ukázat jako to nejlepší řešení, neboť Albert, vévoda z Yorku, se velice podobá svému milovanému otci, králi Jiřímu V.

Ne že by s tím Bertie souhlasil. Pomalu, ale jistě ho pohlcovala konstituční síť, z níž nebylo úniku. Jako by se ocitl v noční můře. A ačkoli probíhaly debaty o tom, že by se trůnu mohl ujmout nejmladší z bratrů, vévoda z Kentu, jelikož ten už měl syna, vrtošivá ruka osudu ukázala na druhorozeného smolaře Bertieho. Ten vždy předpokládal, že se jeho starší bratr jednoho dne ožení a přivede na svět dědice, který se stane panovníkem.

Zatímco si vévoda, nesmělý, ostýchavý a prokletý vrozenou koktavostí, s nelibostí prohlížel karty, které mu osud nově rozdal, jeho myšlenky se rozletěly právě k nejstarší dceři, jejíž pozice se rázem posunula z místa třetího následníka trůnu na místo domnělé dědičky, budoucí královny odsouzené k celoživotní službě a veřejné osamělosti.

Ačkoli o sobě a svých schopnostech ujmout se tak vysokého státního úřadu pochyboval, svou nejstarší dceru v skrytu obdivoval. Měla charakter a solidní vlastnosti, kterými mu připomínala královnu Viktorii, jak se svěřil básníku Osbertu Sitwellovi. To byla výrazná slova chvály i od milujícího otce, který, jak poznamenal Dermot Morrah, královský historik a přítel nového krále, „se zdráhal odsoudit vlastní dcery k nepřetržité celoživotní službě, která se s nejvyšším ze všech míst neoddělitelně pojí a která nekončí ani v pokročilém věku“.⁵

Jeho dcera brala celou situaci poněkud věcněji a praktičtěji. Když už bylo jasné, že na trůn usedne vévoda z Yorku a že jejich

milovaný strýček Eduard VIII., nyní už vévoda z Windsoru, míří do exilu v zahraničí, princezna Margaret se jí zeptala: „Znamená to, že se staneš příští královnou?“ A starší sestra jí odpověděla: „Ano, nejspíš ano.“⁶ Dál o tom nemluvila, s výjimkou chvíle, kdy otec náhodou zmínil, že se do té doby, doufejme stále ještě v daleké budoucnosti, bude muset naučit jezdit na dámském sedle, aby se mohla v řadách Královské jízdní stráže účastnit každoroční slavnostní vojenské přehlídky známé jako Trooping the Colour.

Přestože s faktem, že bude příští královnou, se Alžběta nerada smířila, podle sestřenice Margaret Rhodesové se domnívala, že „ta chvíle přijde až za dlouho“.⁷ A aby se pojistila, přidala mezi večerní modlitby i vroucí prosbu, aby se jí narodil bratříček, který by ji díky svému pohlaví přeskočil a stal se zjevným dědicem.

Zatímco princezna Alžběta svůj nový status přijala s víceméně flegmatickým nezájmem mládí, její otec reagoval odlišně. „Sesypal se a plakal jak děčko,“ když byl jemu, královně Marii a královu právnímu zástupci Walteru Moncktonovi předložen návrh abdikací listiny.⁸ V pátek 11. prosince roku 1936 – roku tří králů – byla králova abdikace ohlášena. Tou dobou byl již bývalý král na cestě na hrad Windsor, odkud byl vyslán jeho historický proslov obsahující onu památnou pasáž: „Shledával jsem nemožným nést břemeno odpovědnosti a vykonávat povinnosti krále tak, jak bych si přál, bez pomoci a podpory ženy, kterou miluji.“ Poté co v něm vyzdvihl mnohé vynikající vlastnosti mladšího bratra a vychválil ho za příkladnou občanskou službu, dodal, že „disponuje stejně jako mnozí z vás neporovnatelnou výhodou, které se mně nedostalo. Tou je spokojený domov s ženou a dětmi“.⁹

Zmíněná rodina však takové štěstí neprožívala. Nový král tuto významnou událost popsal jako „ten příšerný den“ a jeho žena, nová královna, ležela v posteli s ošklivou chřipkou. Až doposud přehlížené, najednou ovšem ústřední postavy celého dramatu při-

jaly své nové životní role se směsí vzrušení a vynuceného smíření. Když princezna Alžběta spatřila obálku adresovanou královně, dokonce i její klidnou povahou to otrásl. „To je odteď *maminka*, nebo ne?“ zatímco její mladší sestra si stěžovala, že se musí přestěhovat do Buckinghamského paláce. „To už napořád?“ chtěla vědět. „Ale já se právě naučila napsat ‚York‘.“¹⁰

V den korunovace, 12. prosince 1936, obě dívky otce objaly, než nový král, oděný v uniformě admirála námořnictva, odjel na ceremoniál. Po jeho odjezdu jim Crawfie vysvětlila, že až se vrátí, bude už králem Jiřím VI. a že od té chvíle se budou muset rodičům, novému králi a královně, vždy poklonit. Prarodičům, králi Jiřímu V. a královně Marii, se klaněly odjakživa, takže to nebude příliš velká změna.

Když se pak nový král v jednu hodinu vrátil, děvčata mu vysekla překrásnou poklonu. Chování dcer zhmotnilo jeho nové postavení i doma.

„Chvilí tam stál, dojatý a zaskočený,“ vzpomínala Crawfie. „A potom si dřep l a oběma dal láskyplnou pusu. Pak jsme si dali oběd, bylo veselo.“¹¹

Stejně jako z otce se i z Alžběty stal živoucí symbol monarchie. Její jméno znělo při modlitbách, z jejích aktivit a psů se stala každodenní potrava ranních novin, vlastnictví jejího života převzal národ. Proměnila se, spolu s hollywoodskou dětskou hvězdou Shirley Templeovou, v nejznámější osobnost na světě, v předmět zájmu a obdivu.

Její život pohádkové princezny se ve skutečnosti nepodobal ani tak pohádce od Disneyho jako spíš příběhům bratří Grimmů. Nový život sester v Buckinghamském paláci, rozlehlém sídle plném hlasitých ozvěn a strašidelných stínů, myší, temných pokojů a portrétů, jejichž oči je pozorovaly, zatímco kráčely po špičkách kolem, byl směsí vzrušení, nudy a izolace. Na tom místě ožívaly noční můry a každodenní kolečko královského krysaře obcházejí-

cího se smrtící výstrojí symbolizovalo děsivou realitu skrývajícím se za pozlátkem královského luxusu. Přestože Alžběta byla vržena do přísně ohraničeného kruhu skládajícího se z její sestry, guvernantky, služebné a chůvy, v němž její rodiče figurovali jen jako vzdálená uštvaná přítomnost, stala se předmětem fascinace milionů lidí.

V určitém smyslu se toho pro budoucí dědičku trůnu opravdu mnoho nezměnilo. Alžběta a její zlaté kučeravé lokny byly národním symbolem od samého počátku jejího života. Narodila se ve středu 21. dubna 1926 dvě hodiny a čtyřicet minut po půlnoci, jen pár dní před začátkem generální stávky, která ochromila britskou ekonomiku. Uprostřed celonárodní krize zosobňovala hodnoty jako rodina, kontinuita a vlastenectví. Nejenže její příchod na svět byl vítaným rozptýlením z každodenního zápasu o přežití v poválečné Anglii ochromené spory a různými zájmy. Nesl v sobě nádech středověku, tajemství a notné dávky komiky.

Královský zvyk datovaný od sedmnáctého století stanovuje, že porodu musí být přítomen i ministr vnitra, aby do královské ložnice nešlo podvodem propašovat žádné jiné dítě. Aby bylo tradici učiněno zadost, ocitl se William Joynston-Hicks, toho času držitel úřadu, jehož rozrušenou mysl zaměstnávalo, jak v blížícím se střetu porazit odborové svazy, ve vedlejším pokoji v londýnském sídle rodiny vévodkyně na Bruton Street číslo 17, aby byl přítomen královskému porodu.

Jakmile se dítě narodilo, královský gynekolog sir Henry Simson mu předal oficiální dokument týkající se věcných detailů narození „silné zdravé dívky“. Certifikát byl následně předán zvláštnímu poslovi, který s ním spěchal za předsedou sboru poradců panovníka zvaného Privy Council, aby ten mohl učinit oficiální oznámení.

V tutéž chvíli informoval ministr vnitra starostu Londýna, který nechal zprávu vyvěsit na dveře své rezidence Mansion House.

V oficiální zprávě podepsané Simsonem a osobním lékařem vévodkyně Walterem Jaggerem stálo, že při porodu byl „úspěšně uplatněn jistý terapeutický přístup“, čímž bylo jemně naznačeno, že princezna přišla na svět císařským řezem.¹²

Přestože spící novorozeně bylo dle zákona o nástupnictví z roku 1701 třetí v nástupnickém pořadí na trůn za svým otcem a princem z Walesu a nečekalo se, že by někdy vládlo, její rodokmen byl hutnou směsí krve královské, exotické i zcela běžné.

Její praprababičkou byla královna Viktorie, ovšem díky babičce královně Marii jí v žilách kolovala i krev jistého zubaře Paula Juliusse von Hugela, který měl praxi v argentinském hlavním městě Buenos Aires. Z otcovy strany převládal odkaz evropské šlechty, zvláště pak německých rodů Sasko-Koburského a Hannoverského. Britská linie matky byla neméně zajímavá.

Vrchní herold Anthony Wagner poznamenal, že seznam mnoha Alžbětinych šlechtických předků čítá i dva vévody, dceru vévody, dceru markýze, tři hrabata, jednoho vikomta, jednoho barona a nějakého půl tuctu venkovských pánů. V její linii nebyla zastoupena jen aristokracie, ale i svět obchodu a víry.

Podle Wagnera se v jejím rodokmenu dal najít i ředitel Východoindické společnosti, jistý provinční bankéř, dvě dcery biskupů, tři preláti, přičemž jeden z nich příbuzný prvního amerického prezidenta George Washingtona, jistý irský důstojník a jeho francouzská milenka, jeden londýnský výrobce hraček i jeden tamní instalatér, jakož i jistý Bryan Hodgson, hospodský v „The George“, hostinci ve Stamfordu v Lincolnshiru.

Ačkoli v její pokrevní linii se odrážela široká škála sociálních statutů, jména, která pro ni vybrali milující rodiče – Alžběta Alexandra Marie – naznačovala její budoucí osud královný. I ostatní

souhlasili. Noviny *Daily Graphic* správně prorokovaly: „Možnost, že z nového přírůstku na Bruton Street by se mohla stát budoucí královna Velké Británie, snad dokonce i druhá královna Alžběta, je víc než zajímavá.“¹³

Jelikož strýčkovi Davidovi bylo teprve dvaatřicet a čekalo se, že se ožení a zplodí dědice, jevila se ta pravděpodobnost vzdálená. Nebylo nicméně pochyb o tom, že královské dítě bylo přijato do lůna národa. Soudě podle nadšení davů shromážděných okolo domu na Bruton Street bylo na Alžbětě Alexandře Marii něco výjimečně jedinečného. Tato vřelost byla možná i odrazem lásky k její matce, které si lid už pouhé tři roky po svatbě s Bertiem velice vážil a choval ji v úctě. Lady Cynthia Asquithová, autorka autorizovaného životopisu vévodkyně, přiznala, že v osobnosti novopečené maminky byste jen těžko hledali cokoli jiného než laskavou dokonalost.

Už první fotografie princezny Alžběty odhalovaly, že je ztělesněním roztomilosti. Jasné modré oči, dokonalá porcelánová narůžovělá pleť, plavé vlásky. Slovy královny Marie, která ji navštívila jako jedna z prvních: „Takový malý drahoušek s tak jemnými tvářičkami a krásnými plavými vlásky.“¹⁴

Aniž by vyřkla slovo, vymrštila své rodiče z klidných stojatých vod života královského páru na první stránky novin a časopisů. Byla princeznou Dianou své doby. Každý střípek informace o ní se změnil ve snůšku domněnek a spekulací. Noviny jen živily veřejnou poptávku. Celé týdny po jejím narození byl chodník před domem tak zaplněný špalírem přihlížejících, že aby se dostala na každodenní procházku na vzduchu, často ji museli v kočárku propašovat ven zadním vchodem.

V den jejích křtin v Buckinghamském paláci, 29. května, dosáhla snaha spatřit malou holčičku takových rozměrů, že gratulanti prorazili policejní kordon před palácem. Než byl zas obnoven po-

řádek, pár šťastlivců, kteří obklopili auto Yorků, zahlédlo miminko, které, jak bylo později uvedeno, obřad vedený arcibiskupem z Yorku proplakalo.

Po několika měsících se Yorkové přestěhovali na Piccadilly 145, do pětipatrové rezidence v blízkosti Hyde Parku vybavené tanečním sálem, elektrickým výtahem, knihovnou, jídelnou schopnou pojmout třicet lidí, s zhruba sedmnácti zaměstnanci včetně majordoma, dvou sloužících, komorníka a tří ošetřovatelek, kteří očekávali jejich příjezd. Média – jako by trpěla kolektivní krátkozrakostí – láskyplně popisovala, jak se Yorkové zřekli pozlátka a luxusu a zvolili život v jednoduchosti, zvláště co se královského dětského pokoje týkalo. Mnozí souhlasně přikyvovali, když se dočetli, že princezna si nesmí hrát s více hračkami současně. Poněkud ironické, pokud uvážíme, že když se rodiče v roce 1927 vrátili z šestiměsíční cesty po Austrálii, přivezli s sebou pro malou holčičku, jíž média začala přezdívat *Betty*, tři tuny hraček.

Tak se vyvinul věčný paradox doprovázející korunu, nebo spíš naše vnímání reality, že jsou jiní než my, a přesto stejní. Aniž by to vůbec tušila, malá princeznička tvrdě spinkala pod imaginární dekou kouzel a mýtů, pod jemnou peřinkou, jejíž vlákna byla neustále zaplétána ve směs legend a reality. Pod stejnou pokrývkou, která ji bude doprovázet celým životem.

Když začala chodit a mluvit, holčička přezdívaná „nejznámější dítě na světě“ se už objevila na titulní straně magazínu *Time* s titulkem *Princezna Lilybet*, který odkazoval na způsob, jakým se představovala. Její portrét figuroval i na poštovních známkách, na bonboniérách, krabičkách s čajem, utěrkách, památečních hrncích a dalším zboží. Na její počest se zpívaly písně, u Madame Tussauds vystavili voskovou sochu, na níž seděla na poníkovi, a Australané po ní pojmenovali kus Antarktidy. V moři obdivu jí konkuroval snad jen strýček David, princ z Walesu, který byl mezinárodně uznávaným

hochem z plakátů v pravém slova smyslu, jemuž se mohl rovnat snad jen hollywoodský lamač srdcí Rudolph Valentino.

Matce dělala přehnaná pozornost, kterou Alžběta budila, starosti. Během návštěvy Edinburghu v květnu 1929 napsala královně Marii: „Téměř mě děsí, že ji lidé tak milují. Nejspíš je to dobře, jen doufám, že jejich lásku nezklame, chudinka malá.“¹⁵

V průběhu měsíců a let se začaly vynořovat její charakterové rysy, ty skutečné i ty smyšlené. Často byla popisována jako *andělská* nebo *božská* a líčená jako dobře vychovaná dívka s nevinným humorem a vnímavým temperamentem, který si člověk zamiluje.

Když se královská rodina sešla roku 1927 na Vánoce v Sandringhamu, časopis *Westminster Gazette* ji popsal jako „upovídané rozesmáté děvče bombardující hosty kreky, které jí podávala maminka“.¹⁶ Dojem udělala dokonce i na Winstona Churchilla. Během své návštěvy Balmoralu v září roku 1928 napsal své manželce Clemmie: „Má v sobě autoritu a vnímavost, která je u dítěte pozoruhodná.“¹⁷

Brzy začaly kolovat historky o tom, jak si nebojácná holčička ochočila svého cholerického dědečka krále Jiřího V., o němž bylo známo, že v srdcích svých dětí a vedoucích zaměstnanců budí hrůzu. Když s ním ale byla princezna Alžběta, stal se v jejích drobných rukou tvárným. Arcibiskup canterburský si vybavil, jak na sebe král jednou vzal roli koně a nechal se vodit po pokoji „podkoním“ a vnučka mu visela na šedých vousech, zatímco se plazil po podlaze.

„Své dva vnuky, syny princezny Marie, měl rád,“ vzpomínala hraběnka z Airlie, „ale Lilibet měl v srdci vždy na prvním místě. Hrál si s ní, což jsem ho s jeho vlastními dětmi nikdy dělat neviděla, a miloval být v její společnosti.“¹⁸ Fakt, že byla andělskou holčičkou s bezbřehou a divokou představivostí, zejména co se světa koní týkalo, jejich pouto stvrdil nadobro, což se ukázalo, když jí v pouhých čtyřech letech milující král daroval shetlandského ponyho jménem Peggy.

O princeznině schopnosti vyrovnat vrásky na ztrápeném čele panovníka – vzpomeňme na středověký koncept léčivého královského doteku – začal celý národ mluvit v zimě roku 1928, když král odcestoval do přímořského letoviska Bognor, aby se zotavil z téměř smrtelné nemoci. Dvouletá dívka starého muže neustále bavila svým breptáním a byla velmi oceňována za to, jak jeho vyléčení napomohla. Liboval si v tom, že mu později začala říkat *dědeček Anglie* a že v jeho přítomnosti dávala pokaždé pozor a se vši vážností poslouchala, zatímco jí vyprávěl o ctnostech povinnosti, slušnosti a tvrdé práce.

Stálá přítomnost pečujících dospělých u ní podpořila jistou bezelstnou předčasnou zralost. Když se šla na panství Sandringham projít po zahradách s arcibiskupem canterburským Cosmo Langem, požádala ho, aby se jejich rozhovor netočil jen kolem Boha. „O tom už všechno vím,“ sdělila mu tehdy devítiletá holčička slavnostně.¹⁹

První přítelkyni mimo bezprostřední kruh královské rodiny si Alžběta našla v zahradním parku Hamilton Gardens, kde se jednou setkala s dívkou v podobném věku, která si tam hrála. Byla to Sonia Graham Hodgsonová, dcera královského rentgenologa. „Půjdeš si se mnou něco zahrát?“ zeptalo se jí štíhlé stvoření zvonivým hlasem. Zahrály si dětský kriket, pod přísným dohledem obou dozorujících chův. Potom se scházely doslova každý den, dokud se Alžběta neodstěhovala do Buckinghamského paláce. I potom princezna ještě dlouho považovala Soniu za svou nejlepší kamarádku. Věnovala jí dokonce svůj nedokončený román *Veselá farma*, který napsala v osmi letech. Ve věnování stálo: „Sonie, mé drahé malé přítelkyni a milovnici koní.“²⁰

Sonia si na jejich dlouholeté přátelství uchovala šťastné vzpomínky. „Byla takové sladké dítě a byla s ní velká legrace. Vždycky měla vynikající smysl pro humor a bujnou fantazii.“²¹ Koně fi-

gurovali ve většině jejich her, občas si ale holčičky hrály, že jsou pozvány na nějaký velký ples, a nadšeně rozebíraly, co si vezmou na sebe. Před vypuknutím druhé světové války spolu docházely na hodiny tance; Alžběta byla i čestným hostem na oslavě Soniných jednadvacátých narozenin. Přestože Alžběta postoupila na společenském žebříčku, zůstaly v kontaktu a občas se vídaly na večírcích nebo spolu zašly na odpolední čaj.

21. srpna roku 1930 do princeznina života vstoupila úplně jiná kamarádka, když se narodila její sestra Margaret Rose. Stalo se tak na hradě Glamis, prastarém rodovém sídle Strathmorů. Jakmile byly vyřízeny formality – do pevnosti na severu přicestoval nový ministr vnitra John Robert Clynes – představili děťátko Alžbětě. Byla dostatečně „okouzlena“, zejména když si uvědomila, že to není jen nějaká dokonale tvarovaná panenka, ale živá, byť tvrdě spící sestřička.

Tisíce lidí, někteří až z Glasgow a jižní strany hranice, se přidaly k oslavám na hradě Glamis, kde se rozhořely mohutné ohně.²² Stejně jako v případě starší sestry, která se narodila jen pár dnů před vypuknutím generální stávky, i Margaretin příchod na svět posloužil jako slunný bod v temné době ekonomických mračen, která se nad národem stahovala už od pádu na burze předešlého října.

Dočasné zklamání pramenící z faktu, že vévodkyně neporodila syna, nýbrž dceru, znovu zvýraznilo Alžbětinu mocenskou pozici. Rozpoutaly se vášnivé diskuze o tom, že technicky vzato by se sestry mohly o korunu dělit nebo že by mohla dostat přednost mladší z nich. Stalo se z toho takové téma, že král v té věci nařídil provést formální šetření. Jak velel i selský rozum, dospělo k závěru, že přednost má Alžběta. Konstituční radosti plynoucí z členství v královském rodu vévodkyni dostihly i doma, když došlo na pojmenování její druhorozené holčičky. Musela se smířit s tím, že konečné rozhodnutí bude na princezniných prarodičích, králi Jiřím

a královně Marii, ne na jejích rodičích. Yorkové ji původně chtěli pojmenovat Anna Margaret. Vévodkyni se Anna z Yorku líbilo. Její tchán s tchyní nicméně vznesli námitku a upřednostnili jméno Margaret Rose, jelikož Margaret byla skotská královna a rodinný předek. A král s královnou si prosadili svou. Nebylo to poprvé, co zasáhli do výchovy královských princezen. Vévodkyně to přešla mlčením a soustředila se na příchod miminka. S nadšením popisovala její osobnost přátelům i rodině. V jednom z dopisů Cosmo Langovi, arcibiskupovi canterburskému, napsala: „Dcera číslo dvě se opravdu povedla. S radostí mohu prohlásit, že má velké modré oči a železnou vůli, což je vše, co dáma potřebuje! Pokud se svou vůli naučí ovládat a oči používat, vše bude v pořádku.“²³

Příchod Margaret Rose znamenal obsazení nové herečky do královského melodramatu. Z nově zformovaného kvarteta – „My čtyři,“ jak donekonečna opakoval vévoda – se stal obraz domova a tepla rodinného krbu. V době nejistoty, masové nezaměstnanosti a chudoby představovali ztělesnění ideálu běžných, spořádaných, bohabojných lidí, kteří žijí skromně a rozumně. Přestože bydleli v luxusním domě v centru hned vedle Hyde Parku, se soukromým tanečním sálem a elektrickým výtahem, bylo považováno za fakt, že upřednostňují pohodlný domácí život před vysokou společností, a právě v tom spočívala jejich obliba.

Kladný vztah národa k jejich rodině se ukázal, když Alžběta k šestým narozeninám dostala od obyvatel Walesu, ekonomicky nejvíce zasažené části království, miniaturní domek jménem Y Bwythyn Bach, v překladu Malý domek. Chata s doškovou střechou navržená Edmundem Willmottem dosahující dvoutřetinové rozlohy a velikosti skutečného domu byla vskutku úžasná. Plně vybavená elektrinou, tekoucí vodou i splachovacím záchodem, hrnci, pánvemi, knížkami od Beatrix Potterové, plechovkami s jídlem, a dokonce i plynovým sporákem, vším patřičně zmenšeným. Byla

umístěna u Royal Lodge, nového, i když poněkud zchátralého sídla Yorků ve Windsor Great Park.

Princezna byla dárkem nadšena a strávila hodiny uklízením, mytím, leštěním a „vařením“. Zatímco Alžběta balila stříbro do novinového papíru, aby nezašlo, Margaret nejraději běhala po schodech nahoru a dolů a splachovala záchod v koupelně, aby mohla poslouchat bublání vody v trubkách. Oficiální palácem schválené fotografie holčiček stojících přede dveřmi domku nebo hrajících si s milovanými corgi na zahradě daly sledujícím z řad veřejnosti nahlédnout do jejich nevinných životů a ještě pevněji stvrdily mezigenerační pouto mezi královskou rodinou a jejich poddanými. Když lačnou zvědavost veřejnosti na obě princezny zhodnotil králův osobní tajemník Alan Lascelles, popsal je jako „domácí mazlíčky celého světa“.²⁴

Pocit, že mladé princezny jsou jakýmsi způsobem dcerami širší rodiny národa, ještě zesílil, když byla roku 1936, mnoho měsíců před abdikací, vydána dojemná autorizovaná fotografická publikace *Our Princesses and their dogs* (Naše princezny a jejich pejsci), která zachycovala osm psů včetně dvou corgi vlastněných rodinou a ústřední místo, které v jejich každodenním životě zaujímali. Kniha rovněž představuje vřelou alegorii intimního vztahu mezi královskou rodinou a jejich poddanými, symbolizuje ono nezničitelné pouto, které bylo na konci roku sice vystaveno tlaku, ale přesto se nezpřetrhalo.

Ačkoli Dookie a Lady Jane, dva corgiové, doprovázeli princezny na každém kroku, zvířaty, která doopravdy vládla Alžbětině pokoji, byli koně. Ti skuteční, ti neživí i ti imaginární. Přestože synonymem její vlády i života se stali corgiové, její první vášní byl svět koní. O její lásce k nim svědčila i ohmataná jezdecká klasika z pera Anny Sewellové *Černý krasavec*. „Jestli se někdy stanu královnou, vydám zákon, který zakáže, aby se v neděli jezdilo na ko-

ních. I koně si zaslouží den odpočinku,²⁵ prohlásila jednou se vši vážností. Koně ji v mládí doslova pohlcovali. Dědečka vodila jako koně po pokoji za plnovous, z perlového náhrdelníku si udělala otěže; a podobně naložila i s autorkou životopisu vévodkyně lady Cynthií Asquithovou. Na skotském panství Birkhall si se sestřenicí Margaret Rhodesovou hrála na koňský cirkus, v němž bylo „povinné řehtat“.²⁶ Zranění, která později utrpěla, zejména když ji kůň shodil na kmen stromu a když ji jiný kopl do čelisti, její nadšení nijak nezmenšilo. Když jí bylo pět, vyjela spolu s Pytchley Hounds, lovci a jejich psy, na lov. Její otec doufal, že až něco uloví, podstoupí Alžběta lovecký rituál. Ale nic neulovili.

Když v říjnu roku 1933 vkročila do jejího pokoje v Royal Lodge nová guvernantka, Skotka Marion Crawfordová, jejich rozhovor se točil kolem Alžbětiných dvou životních zájmů, jmenovitě koní a malé sestřičky Margaret Rose. Tehdy jí dovolili, aby šla spát pozdě a mohla se setkat s ženou, které začne později říkat Crawfie. Alžběta seděla na své dřevěné posteli a hrála si, že kočíruje imaginární koně po parku. Jako otěže jí posloužil pásek županu, který přivázala k čelu postele. „Viděla jste Margaret?“ zeptala se princezna. „Řekla bych, že spí. Je úžasná, ale občas dost neposlušná. Budete učit i ji a budete si hrát s námi oběma? Dovolíte mi vás kočírovat po zahradě?“²⁷

Několik následujících let hrála Crawfie, jejich společnice a učitelka, roli trpělivého tažného koně, který rozvážel nákupy a další zboží lidem ze sousedství. Během těchto her získala Crawfie náhled do Alžbětiny bujné představitosti, zvlášť když zboží doručovala princezna sama. Jak později vzpomínala: „Pak se odehrávaly ty nejúžasnější rozhovory. O počasí, o sousedovic koních, o jejich psech, slepicích nebo mužských členech rodu.“²⁸

Crawfie si rychle uvědomila, že Alžbětina záliba ve všem, co jakkoli souviselo s koňmi, není pouhá vášeň, ale že hraničí až

s posedlostí. Její první a trvalá láska. Princezna často říkala, že „kdyby nebyla, kým je, chtěla by být dámou žijící na venkově, která má spoustu koní a psů“.²⁹ Nebo farmářem, který chová krávy, koně a děti.³⁰

Když se odstěhovala do Buckinghamského paláce, nejzářivějším bodem jejího týdne byly hodiny jezdeckví s instruktorem Horacem Smithem. Zasněženě hovořila o otlačích, podbřišních a hřebelcování, což naznačovalo, že ji baví se o koně nejen starat, ale zajímá ji chov celkově.

Alžběta měla ke svým zhruba třiceti dřevěným koním, kteří se tísnil v jejím pokoji v pátém patře, tak ochranný vztah, že před stěhováním do Buckinghamského paláce dala svého oblíbeného koně Bena své kamarádce Sonie do úschovy. Doručili jí ho až dva týdny po stěhování, když už byli ostatní koně vybalení a seřazení na chodbě před jejím pokojem.³¹

Jízda na koni dávala Alžbětě možnost být sama sebou, vychutnávat si kontrolu ve společensky přijatelném prostředí. Na tolik denních činností neměla sebemenší vliv. Bobo jí vybírala šaty, Alah sestavoval jídelníček, Crawfie organizovala výuku, rodiče, prarodiče a muži v oblecích chodící po Buckinghamském paláci rozhodovali o její budoucnosti. Prošla si obdobím, kdy se i několikrát za noc budila, aby se ujistila, že má uklizené boty a složené oblečení. I tam šlo o kontrolu, jen v jiné oblasti.

Její vzdělání bylo klasickým příkladem nekonečné bitvy o srdce a mysl budoucí dědičky. Zatímco dědeček, král Jiří V., naléhal na Crawfie: „Svatá dobroto, naučte Margaret a Lilibet nějak slušně psát, to je vše, o co vás žádám,“³² královna Marie se zapojovala daleko víc. Když dostala ke schválení rozvrh, který Crawfie sestavila, navrhla hlava královského matriarchátu víc prostoru pro čtení z Bible a studium dějin dynastie. V pondělí většinou brala děvčata na vzdělávací exkurze *inkognito*, třeba do londýnského Toweru,

královské mincovny, centrální banky nebo do galerií. Jejich návštěvy neproběhly vždy podle předpokládaného scénáře. Při jedné příležitosti se zašly podívat do obchodního domu Harrods a hned se kolem nich utvořil dav natahující hlavu, aby zahlédl princezny. Alžbětu představa, že ji chce spatřit tolik lidí, nadchla tak moc, že ji babička ze strachu, aby jí okamžik slávy nestoupl do hlavy, nechala taktně odvést zadním vchodem.

Právě Alžbětina babička, královna Marie, stála v čele palácového křídla – do něhož patřil i královský knihovník Owen Morshhead nebo úctyhodná lady Cynthia Colvilleová, jedna z předních královniných dvorních dam –, které zastávalo názor, že Alžbětina výchova je příliš jednoduchá a uhlazená. Její tehdejší výchova prý málo zohledňovala budoucí možné funkce a povinnosti. Podle lady Cynthie se „žádný Bowes-Lyon nikdy o věci myslí nijak nezajímá“. Trochu silné prohlášení, soudil královský kronikář Dermot Morrah, vzhledem k tomu, že z jejich rodu vzešly tři básnířky.³³

Princeznina matka měla na věc velmi odlišný názor. Ji ani vévodu dceřino akademické vzdělání nijak zvlášť nezajímalo. To poslední, co chtěli, bylo, aby z děvčat vyrostly intelektuálky a přílišná chytrost jim kazila šťastný život. Slovy Crawfie: „Nejvíc si pro ně přáli šťastné dětství plné krásných vzpomínek, které si ponesou do těžkých časů, které by mohly nastat, a později ještě šťastná manželství.“³⁴ Co se královny Marie týkalo, ta vyrostla na čerstvém vzduchu, troše francouzštiny a špetce němčiny. Její rodiče, hrabě ze Strathmoru a Kinghornu a jeho manželka Cecilie Cavendish-Bentincková, nechali nejmladší dceru vychovat guvernankou doma, a teprve když jí bylo osm, poslali ji do soukromé londýnské školy. V její výchově byl kladen větší důraz na aranžování květin, šití, lidové tance a recitaci poezie než na latinu nebo řečtinu. Mladou Alžbětu Bowes-Lyonovou (pozdější královnu Marii, pozn. red.) učili zdvořilosti, jak se postarat o hosty, kam jít lovit lososy a jak zacházet se střelnou

zbraní. Přesto však nebyla žádným intelektuálním nedochůdčetem. Když konečně začala chodit do školy, závěrečné zkoušky absolvovala s vyznamenáním teprve ve třinácti letech.

Mezi její silné stránky patřila literatura a písmo, proto nebylo žádným překvapením, že trvala na tom, že bude děvčatům každé ráno předčítat u sebe v pokoji z Bible. Zdvořilost, laskavost a křesťanské hodnoty byly důležité. Žila v přesvědčení, že slušný charakter, morální kompas a citlivost k potřebám ostatních jsou stejně, pokud ne více důležité jako akademické znalosti. V jednom z dopisů manželovi zdůraznila své priority a připomněla mu, že jeho vlastní otec přišel o lásku svých dětí proto, že na něj a jeho bratry křičel.

A uprostřed toho všeho se ocitla jejich pravá ruka Marion Crawfordová. V pouhých dvaadvaceti letech na ni byly skryté střety palácových zájmů příliš, přestože byla absolventkou přední edinburghské akademie Moray House, budoucí almy mater J. K. Rowlingové, autorky knih o Harrym Potterovi, nebo Chrise Hoyer, budoucího olympijského vítěze v cyklistice. Yorkové si Crawfordie vybrali právě proto, že byla dost mladá, aby se dokázala s nadšením zapojit do dětských her.

Formální výuka předmětů jako matematika, zeměpis nebo hodiny poezie – Alžbětu vždy zaujalo cokoli o koních – či anglické gramatiky se odehrávaly jen dopoledne mezi půl desátou a půl jednou vždy s třicetiminutovou přestávkou na svačinu a občerstvení. Často je narušovaly návštěvy zubaře, kadeřníka nebo švadleny, jelikož Crawfordie vycítila, že vzdělání nefiguruje na seznamu babiččinych priorit nijak vysoko.

Jakýkoli pokus, který Crawfordie učinila v otázce prodloužení vyučovací doby, se setkal s odporem, jelikož vévodkyni záleželo na tom, aby si děvčata mohla hrát venku. Ještě když bydleli v Hamilton Gardens, do her na schovávanou, sardinky nebo skákání panáka se v zahradě za domem často zapojoval i vévoda. Jakmile Craw-

fie získala trochu sebedůvěry, začala dívky brát i dál a organizovat cesty metrem, lodní vyjížďky po Temži a na výslovné přání Alžběty i jízdu na horním podlaží londýnského dvoupatrového autobusu. Rychle si udělala jasno v tom, že děvčata touží zažít všechno to, co jiné děti berou jako samozřejmost.

Princezny docházely stejně jako Alžbětina kamarádka Sonia Graham Hodgsonová jednou týdně na hodiny tance k Marguerite Vacaniové. Alžběta se ukázala být zdatnou tanečnicí skotských lidových tanců. Tou dobou však měla stejně nejráději hollywoodské tanečnice Freda Astaira a Ginger Rogersovou. Jednu dobu byl její oblíbenou písní hit z roku 1935 *Cheek to Cheek*.

Rovněž byly zapsané na lekce hudby s Mabel Landerovou, absolventkou vídeňské akademie, kde Alžběta, čas od času doprovázená matkou, zpívala anglické balady, afroamerické spirituály nebo skotské písně, z nichž měla odjakživa nejráději píseň *Sky Boat Song*. Když byla Margaret dost stará na to, aby se přidala, starší sestru hned ohromila schopností chytit melodii jen po sluchu. Zato francouzštině, kterou mívaly většinou v době, kdy měla Crawfie volno, už princezny tolik neholdovaly. Při jedné příležitosti se Alžběta, patrně znuděná nezajímavou výukovou metodou, chopila stříbrného kalamáře a vylila si inkoust na světlé lokny. Mademoiselle Landerová, učitelka francouzštiny, z toho dostala záchvat slabosti, odporoučela se a nechala inkoustovou pohromu vyřešit Crawfie.

Hodiny hudby, tance a hodiny kreslení zpestřené občasnými lekcemi francouzštiny byly moc hezké, nicméně Crawfie cítila, že dívky potřebují stimulaci a společnost dětí svého věku. „V těch dnech jsme žily ve slonovinové věži odstřižené od zbytku světa,“ vzpomínala ve svých vzpomínkách *Malé princezny*.³⁵

Jedním z jejích největších úspěchů bylo založení dívčí skautské skupiny, která se začala scházet každý týden v Buckinghamském paláci. Sestry dostaly pro jednu možnost setkávat se s vrstevni-